

**Vyjádření spolku Spoluškola, z. s.
k oddělenému zápisu ukrajinských válečných uprchlíků
ke vzdělávání v MŠ a ZŠ**

Povinnost států zajistit všem dětem základní vzdělávání a rovný přístup k němu obsahuje čl. 13 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (č. 120/1976 Sb.). To znamená, že právo na základní vzdělávání i rovný přístup k němu má každé dítě bez ohledu na státní občanství, pobytový status nebo bez ohledu na cokoli, co znamená hodnocení kvality dítěte a jeho okolí.

V České republice je citlivě vnímána otázka rovného přístupu ohrožených skupin ke vzdělání z nejrůznějších důvodů. Jednou z nich jsou i ukrajinští váleční uprchlíci, tedy děti, které jsou kvůli vojenskému napadení Ukrajiny Ruskem jednou z nejohroženějších skupin ve státech, do kterých utekly. Ukrajinským válečným uprchlíkem je pak každé dítě, které získalo v České republice dočasnou ochranu.¹

Lex Ukrajina I. (zákon č. 67/2022 Sb.) obsahoval odlišný termín zápisu v roce 2022 do mateřské a základní školy (dále jen „MŠ“ a „ZŠ“). Ředitelé škol proto měli povinnost, tj. museli, zorganizovat zápis ve dvou termínech. Ten standardní a ten oddělený pro ukrajinské válečné uprchlíky mezi 1. červnem a 15. červencem 2022. O rok později, pro zápis v roce 2023, se už mohli ředitelé rozhodnout, jestli budou, nebo nebudou opět organizovat oddělený zápis pro ukrajinské válečné uprchlíky.

Toto rozdělení se vztahovalo pouze na formální zápis jako druh přijetí do MŠ/ZŠ, ne na přijetí dítěte do MŠ/ZŠ obecně v průběhu školního roku. V případě přijetí do MŠ dítěte staršího tří let současně bylo možné přihlásit dítě do MŠ v průběhu roku, tedy vyhnout se dělení dětí na ukrajinské válečné uprchlíky versus všechny ostatní děti bez ohledu na státní občanství a pobytový status, protože zákonní zástupci přihlásili dítě do MŠ mezi koncem února a koncem dubna de facto hned po příchodu do ČR. Podobná situace nastala i při přijímání do ZŠ dětí, které už na Ukrajině do školy chodily. Děti byly přijímány do spádových škol podle místa pobytu, formální kapacity škol a skutečného stavu počtu dětí v jednotlivých třídách.

Oddělený zápis ukrajinských válečných uprchlíků do MŠ/ZŠ tak vedl k situaci, kdy tyto děti byly přijímány do škol až jako poslední, protože:

- Nejdříve byly přijímány všechny děti, které v době zápisu měly ve spádovém obvodu školy (trvalý) pobyt bez ohledu na státní občanství a v případě dětí-cizinců i pobytový status (druh pobytu). V běžném termínu tak byly přijaty i ty děti-cizinci, které přicestovaly do České republiky těsně před zápisem do konkrétní školy, zatímco předškolák-ukrajinský válečný uprchlík, který chodil i více než rok do MŠ, musel čekat, jestli ZŠ pro něho bude mít v době odděleného zápisu ještě volné místo.
- Nové spádové děti přijímali ředitelé škol i v době mezi konáním běžného a odděleného zápisu pro ukrajinské válečné uprchlíky. Tím se šance ukrajinských válečných uprchlíků na přijetí do spádové školy dále snížila. (Někteří ředitelé škol si uvědomili tento vylučovací efekt vůči ukrajinským válečným uprchlíkům a o přihláškách podaných mezi konáním běžného a odděleného zápisu pro ukrajinské válečné uprchlíky rozhodovali až poté, co proběhl tento oddělený zápis, nebo svým spádovým ukrajinským válečným uprchlíkům místo „rezervovali“.)

¹ Dočasná ochrana, se podle zákona o dočasné ochraně (č. 221/2003 Sb.) poskytuje těm cizincům, kteří, zjednodušeně řečeno, hromadně opustili stát a nemohou se do něj vrátit. Dočasná ochrana se poskytuje v případě, že tento stav hromadného přílivu osob vyhlásí Rada EU svým nařízením podle směrnice Rady [2001/55/ES](#). K tomu došlo dne 4. 3. 2022. Status dočasné ochrany zajišťuje stejný přístup ke vzdělání jako občanovi ČR. Pokud by k tomu nedošlo, mohli by mít ukrajinští váleční uprchlíci jiné pobytové formy, které nemají vliv na plnění povinného vzdělávání, ale např. na zdravotní péči, sociální zajištění a přístup na trh práce.

- Pokud ředitelé rozhodovali o přihláškách přijatých mezi konáním běžného a odděleného zápisu pro ukrajinské válečné uprchlíky před tímto odděleným zápisem, pak jako úplně poslední byli i letos skutečně přijímání ukrajinští váleční uprchlíci. A to i přesto, že jde o děti, které před nástupem do ZŠ mohly v době zápisu v dubnu a květnu 2023 v ČR bydlet více než rok a po minimálně jednoletém povinném předškolním vzdělávání mají alespoň základní jazykovou výbavu.
- Ředitelé škol přijímají hlavně děti ze spádového obvodu obvykle i po termínu zápisu v pořadí, v jakém zákonní zástupci děti přihlásili. Rozdělení termínů zápisu však někde vedlo k situaci, že ředitelé škol rozhodovali o všech žádostech o přijetí až na samém konci prázdnin právě proto, aby v duchu odděleného zápisu nejdříve přijali všechny ostatní a teprve poté ukrajinské válečné uprchlíky.

Toto rozlišování mezi všemi dětmi a ukrajinskými válečnými uprchlíky zjevně nerespektuje princip nediskriminace z „jiného důvodu“, kterým je v tomto případě druh pobytového statusu (dočasná ochrana) podle čl. 2 odst. 2 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (č. 120/1976). Přestože je možné práva garantovaná touto mezinárodní smlouvou omezit zákonem, kterým lex Ukrajina I. je, je otázkou, jestli toto omezení práv splňuje kritérium slučitelnosti „s povahou těchto práv a výhradně za účelem podpory obecného blaha v demokratické společnosti.“ (čl. 4). Toto pravidlo je nezbytná podmínka pro omezení mezinárodněprávních standardů států, Českou republiku nevyjímaje. Tuto otázku mělo ministerstvo vyřešit už na jaře 2022.² Nedošlo k tomu ani při změně lex Ukrajina I. lex Ukrajinou IV., přestože už školský lex Ukrajina I. obsahuje pro přijetí ukrajinského válečného uprchlíka mechanismus pro nalezení a určení školy, ve které se bude vzdělávat, pokud pro něj není místo ve škole spádové.

Spolek Spoluškola proto navrhuje následující:

- ❖ **Zrušit oddělený zápis ukrajinských válečných uprchlíků ať už povinný nebo dobrovolný vypuštěním § 2 odst. 5 a 6 z lex Ukrajina.**
- ❖ **Převzít mechanismus určení školy, která dítě přijme při naplněné kapacitě jeho spádové školy z lex Ukrajina do školského zákona obecně pro všechny.**
- ❖ **Zavést on-line evidenci volných kapacit MŠ/ZŠ nejen co do kapacity školy, ale i po jednotlivých ročnících; evidence by současně po zadání adresy bydliště (ne školy!) označila školu spádovou a následujících několik nejbližších škol podle pěší vzdálenosti. Evidence by současně sloužila k elektronickému podání přihlášky do školy.**
- ❖ **Připravit postup pro přijímání dětí do škol pro případy „migrační vlny nebývalého rozsahu“ tak, aby děti-cizinci byly přijímány podle doby příchodu do České republiky po přijetí všech dětí v České republice už bydlících a s využitím mechanismu určení školy, která dítě přijme při naplněné kapacitě jeho spádové školy z lex Ukrajina I.**

Vypracovala: Mgr. V. Doležilová

Datum: 29. září 2023

² V důvodové zprávě ke školskému lex Ukrajina I. (č. 67/2022 Sb.) jsou odůvodněny tyto postupy tím, že český vzdělávací systém není dimenzován na „migrační vlnu nebývalého rozsahu“. Z toho se automaticky dovozuje, že ani nemůže jít o diskriminaci. Samotnou příčinou odlišného zacházení se tak odůvodňuje, proč nejde o neodůvodněné odlišné zacházení – diskriminaci. Tato konstrukce není argumentem, ale dogmatem. (viz důvodová zpráva ke školskému lex Ukrajina, obecná část, str. 4 – 5; <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=205646>, navštíveno 25. 9. 2023)